

Socialinis priimtinumas: pagrindinis veiksnys, skatinantis pakrančių šlapynių atkūrimą

© Salento universitetas-LIFEWatch ERIC

PAGRINDINĖS ŽINUTĖS

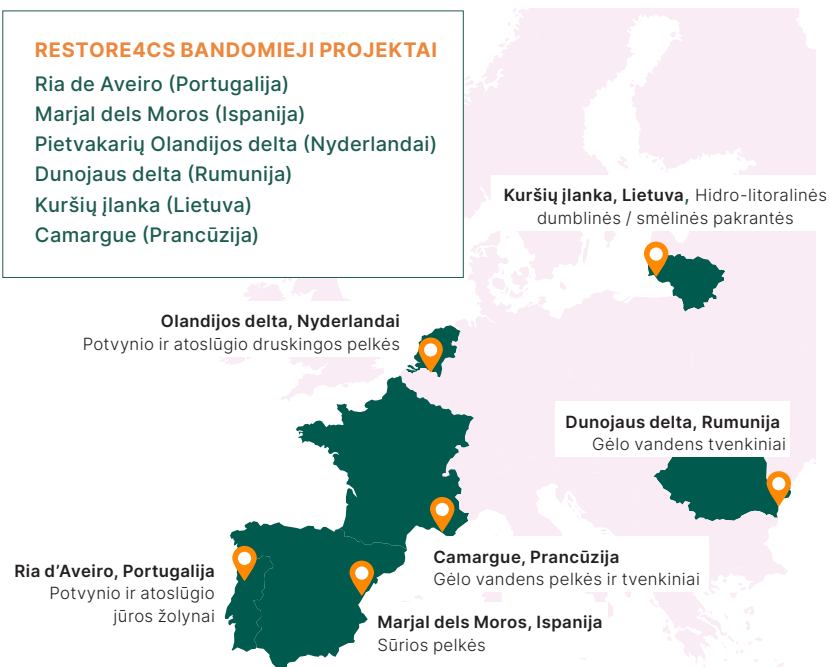
- **Socialinis priimtinumas** yra būtinas sėkmingam pakrančių šlapynių atkūrimui: net techniškai pagrįsti projektai gali žlugti, jei nebus tinkamai atsižvelgta į socialinius ir ekonominius bei socialinius ir kultūrinius aspektus, pvz., pragyvenimo šaltinius, tapatybę ir žemės naudojimo prioritetus.
- **Įtraukusis, į kontekstą atsižvelgiantis** ekspertų ir vietos suinteresuotųjų šalių **bendradarbiavimas** stiprina teisėtumą ir lemia plačiau priimtinus atkūrimo sprendimus.
- **Socialinių ir kultūrinių aspektų** – pasitikėjimo, dalyvavimo ir vietos žinių – **nuvertinimas**, palyginti su ekologiniais ir ekonominiais veiksniais, trukdo nustatyti veiksmingus atkūrimo scenarijus.
- **Socialinio priimtumo integravimas į atkūrimo planavimą** padeda įgyvendinti **ES gamtos atkūrimo reglamentą**, užtikrinant, kad veiksmai atitiktų vietos vertybes ir didintų politikos patikimumą.

Įvadas

Pajūrio šlapynės teikia gyvybiškai svarbias ekosistemines paslaugas – nuo biologinės įvairovės išsaugojimo ir apsaugos nuo potvynių iki anglies kaupimo. Tačiau jos susiduria su vis didesniu žmogaus veiklos spaudimu, kuris spartina jų degradaciją. Šlapynių atkūrimas yra būtinas ekosistemų pusiausvyrai atkurti ir užtikrinti šių gyvybiškai svarbių buveinių ilgalaikį tvarumą. Tačiau atkūrimo iniciatyvos dažnai sukelia socialinę įtampą, nes jos gali pakeisti žemės naudojimą, paveikti vietos gyventojų pragyvenimo šaltinius ir ekonominę veiklą bei kelti iššūkius bendruomenės tapatybei. Todėl *socialinio priimtumo* supratimas ir skatinimas yra būtinas siekiant didinti atkūrimo pastangų ilgalaikį tvarumą.

RESTORE4Cs projekte buvo tirti veiksniai, darančys įtaką socialiniam priimtinumui pakrančių šlapynių atkūrimui (1 pav.) šešiose Europos vietovėse.

1 pav. RESTORE4Cs bandomosios vietos

Camargue, Prancūzija. © Salento universitetas / LifeWatch ERIC

Buvo taikytas dalyvaujamojo pobūdžio daugiakriterinės analizės (MCA) metodas, derinant mokslininkų ekspertų vertinimus dėl atkūrimo valdymo poveikio aplinkai, socialinei ekonomikai ir socialinei kultūrai su vietos suinteresuotųjų šalių pageidavimais, surinktais per seminarus ir apklausas. Šios sąveikos rezultatai buvo analizuojami pagal aštuonis aspektus, pateiktus „So-

cialinio priimtumo gėlė“ (2 pav.). Rezultatai (3 pav.) parodė, kad aspektai, susiję su vietos ekonomikos interesais, aplinkos nauda ir kultūrinėmis vertybėmis, laikomi pagrindiniais pakrančių šlapynių atkūrimo priimtumo veiksniais, o pasitikėjimas, dalyvavimas ir žinios apie vietos kontekstą vaidina mažiau svarbų vaidmenį.

Nors kiekviena pakrantės šlapynė yra unikali, daugelis jų susiduria su bendrais iššūkiais, įskaitant socialines ir ekonomines veiklas, atkūrimo išlaidas, aplinkos klausimus ir socialinius bei kultūrinius aspektus, pvz., dalyvavimą ir kultūrinį paveldą. Tai pabrėžia bendro planavimo ir gerosios patirties dalijimosi tarp regionų svarbą.

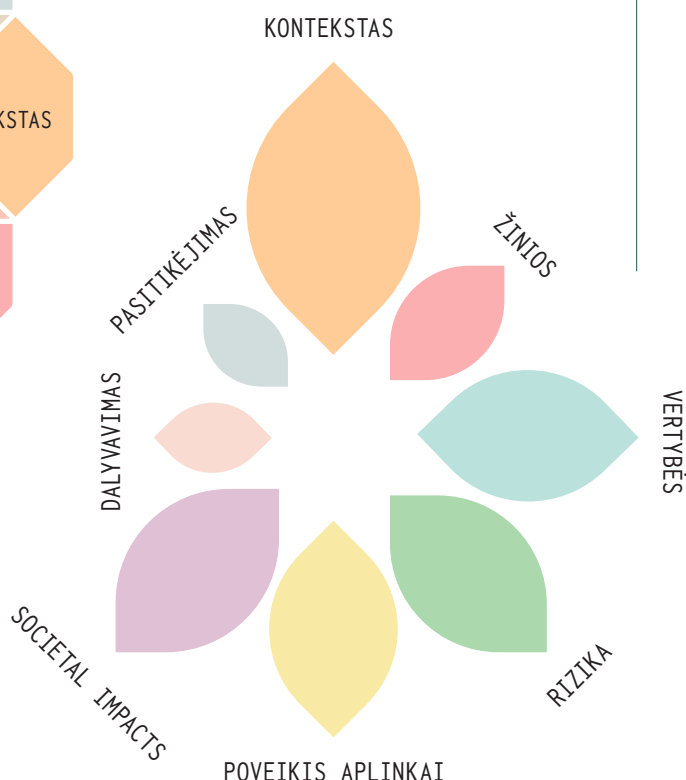
2 pav. Socialinio priimtumo gėlė.

Šaltinis: adaptuota iš Kvebeko energetikos ir gamtos išteklių ministerijos (2025)¹

3 pav. Socialinio priimtumo aspektų santykinė svarba RESTORE4C bandomųjų projektų atveju.

Šaltinis: savo apdorojimas, pagrįstas suinteresuotųjų šalių prioritetais ir mokslo ekspertų kriterijų atranka.

Socialinio priimtumo svarba teisės aktams ir strateginėms sistemoms

Socialinio priimtumo veiksmų integravimas į sprendimų priėmimo procesą, kartu su ekonominiais ir aplinkos veiksniais, atitinka pagrindines ES ir tarptautines sistemas, skatinančias ekosistemų atkūrimą ir suinteresuotųjų šalių įtrauktį. Tai taip pat stiprina atkūrimo pastangų patikimumą ir skatina visuomenės atsakomybę už aplinkos rezultatus, taip didinant ilgalaikės sėkmės tikimybę. Tai ypač skatina šių priemonių įgyvendinimą:

- **ES gamtos atkūrimo reglamentą (NRR)** – reikalauja, kad valstybės narės atkurtų nualintas ekosistemas, taikydamos įtraukų planavimą ir visuomenės dalyvavimą, pabrėždamos vietos paramos poreikį.
- **ES biologinės įvairovės strategiją iki 2030 m.** – ragina saugoti ir atkurti buveines, aktyviai įtraukiant bendruomenę, siekiant užtikrinti praktinį veiksmingumą.
- **ES klimato teisės aktą ir Europos žaliąjį susitarimą** – pabrėžia gamtos pagrįstus sprendimus, įskaitant šlapynes, kurių įgyvendinimui labai svarbus socialinis priimtumas.
- **Ramsaro konvenciją dėl šlapynių** – skatina šlapynių išsaugojimą ir tvarų naudojimą per dalyvaujamąjį valdymą.
- **Barselonos konvenciją ir jos protokolus** – skatina pakrančių šlapynių išsaugojimą ir tvarų naudojimą Viduržemio jūros regione, taikant dalyvavimo principą.
- **Biologinės įvairovės konvenciją (CBD) ir jos Kunmingo-Monrealio pasaulinę biologinės įvairovės sistemą (GBF)** – pabrėžia vietos bendruomenių ir kitų suinteresuotųjų šalių įtraukimo į biologinės įvairovės išsaugojimo pastangas svarbą.

Dunojaus delta, Rumunija. © Salento universitetas / LifeWatch ERIC

Ria de Aveiro, Portugalija. © Salento universitetas / LifeWatch ERIC

Politikos rekomendacijos

Siekiant veiksmingai atkurti pakrančių šlapynes, reikalingas stiprus suinteresuotųjų šalių palaikymas. Politikos formuotojai gali tai paskatinti įtraukdami socialinį priimtinumą į atkūrimo poli-

tiką ir veiksmus. Remiantis RESTORE4Cs projekto patirtimi, šiose politikos gairėse pateikiamos šios pagrindinės rekomendacijos:

→ Įtraukti socialinį priimtinumą į atkūrimo planavimą ir finansavimą.

ES ir nacionalinės programos turėtų aiškiai reikalauti socialinio priimtumo vertinimų šlapynių atkūrimo įgyvendinamumo ir stebėsenos sistemose. Juose turėtų būti analizuojami vietos gyventojų požiūriai ir pageidavimai, rizika ir papildoma nauda kartu su ekologiniais ir ekonominiais rodikliais.

→ Nustatyti pagrindinius veiksnius, darančius įtaką socialiniam priimtinumui.

Nustatant, kokius sociokultūrinius, ekonominius ir aplinkosaugos kriterijus vietos suinteresuotosios šalys vertina labiausiai, galima sutelkti dėmesį į svarbiausias problemas ir sustiprinti atkūrimo sprendimų patikimumą.

→ Stiprinti ankstyvą ir nuolatinį suinteresuotųjų šalių įsitraukimą.

Dalyvavimas turėtų apimti ne tik informavimą ir konsultavimą. Vietos veikėjai turi būti įtraukiami į tikslų nustatymą, galimybių vertinimą ir kompromisų įvertinimą. Bendras veiksmų planavimas didina teisėtumą, atsakomybę ir ilgalaikį palaikymą.

→ Gerinti komunikaciją apie klimato ir ekosistemų paslaugų naudą.

Sąmoningumas apie šlapynių svarbą ekosistemų išsaugojimui, anglies kaupimui ir klimato reguliavimui tebėra ribotas. Tikslinės kampanijos, piliečių mokslas ir švietimo veikla gali užpildyti šią spragą ir sustiprinti atkūrimo priemonių socialinį priimtinumą.

→ Kurti ir išlaikyti pasitikėjimą tarp institucijų, vadovų ir bendruomenių.

Skaidrus valdymas, aiškos atsakomybės ir atvira informacija skatina pasitikėjimą. Vietos tarpininkai, tokie kaip NVO, mokslinių tyrimų institucijos ir bendruomenių grupės, gali veikti kaip patikimi tarpininkai.

→ Integruoti vietos žinias ir sociokultūrines vertybes į atkūrimo veiksmus.

Tradicinių praktikų, estетinių vertybių ir kultūrinio paveldo įtraukimas į atkūrimo projektą stiprina bendradarbiavimą, abipusę pagarbą ir vietos valdymą.

Šaltiniai

1. MERN - Ministère de l'Énergie et de Ressource Naturelles of Québec (2017), Guidelines of the Ministère de l'Énergie et de Ressource Naturelles in the area of social acceptability, Gouvernement du Québec.

„RESTORE4Cs“ yra programos „Europos horizontas“ projektas, kuriuo siekiama įvertinti atkūrimo veiksmų poveikį šlapynių gebėjimui švelninti klimato kaitą ir teikti įvairias ekosistemines paslaugas, taikant integruotą socialinių ir ekologinių sistemų metodą. Daugiau informacijos rasite adresu: <https://www.restore4cs.eu/>

Autoriai: Francesca Silvia Rota^{1,2}, Lisa Sella¹, Gianna Vivaldo³

Recenzantai: Auriane Bodivit⁴, Ana Štrbenac⁵, Elisa Ciravegna⁶

¹ Italijos nacionalinė mokslinių tyrimų taryba, Tvaraus ekonominio augimo tyrimų institutas, ² Turino universitetas, Italija

³ Italijos nacionalinė mokslinių tyrimų taryba, Geomokslų ir georesursų tyrimų institutas, ⁴ Vertigo Lab, Prancūzija

⁵ MedWet, Prancūzija, ⁶ Wageningen Social Economic Research, Nyderlandai

Cltata: Rota, F.S.^{1,2}, Sella, L.¹, Vivaldo, G.³, 2025. Socialinis priimtinumas: pagrindinis veiksnys, skatinantis pakrančių šlapynių atkūrimą. Politikos gairės. *Restore4Cs projektas*.

PARTNERIAI

